

4. ВИПУСКНІ РОБОТИ СЛУХАЧІВ ШКОЛИ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

Г. В. Зубенко

Інноваційні технології у викладанні курсу «Державне право зарубіжних країн» іноземним студентам

У статті досліджується інтерактивна педагогічна технологія навчання. Аналізуються особливості впровадження в навчальний процес іноземних студентів принципів методики співробітництва: позитивної взаємозалежності, індивідуальної відповідальності, однакової участі та одночасної взаємодії. Зроблено висновки щодо переваг інтерактивного навчання для студентів-іноземців.

Ключові слова: педагогічна технологія, інноваційні педагогічні технології, інтерактивна технологія, принципи методики співробітництва, іноземні студенти.

Найважливішими завданнями освіти в Україні є підготовка освіченої, творчої особистості, оскільки соціально-політичні процеси, які відбуваються в державі, об'єктивно визначають нові вимоги щодо якості підготовки випускників вищих навчальних закладів України та їхньої конкурентної здатності на світовому ринку праці. Саме ці обставини обумовлюють необхідність реформування освітньої системи. Одним зі шляхів модернізації освітньої системи України є упровадження в навчальний процес вищих навчальних закладів інноваційних педагогічних технологій і методів.

Це обумовлює актуальність питання пошуку інноваційних форм і методів підготовки, в тому числі й юристів, яке включає в себе різноманітні завдання: від розроблення і введення в навчальні плани нових перспективних дисциплін до впровадження інноваційних методик викладання правових наук.

Найчастіше під поняттям «педагогічна технологія» розуміють системний метод створення, застосування й визначення всього процесу навчання та засвоєння знань, з урахуванням технічних і людських ресурсів та їхньої взаємодії, який ставить своїм завданням оптимізацію освіти [1, с. 331]; чи проект певної педагогічної системи, що реалізується на практиці; змістову техніку реалізації навчально-виховного процесу [2, с. 27]; або системну сукупність і порядок функціонування всіх особистісних, інструментальних і методичних засобів, що використовуються для досягнення педагогічних цілей [3, с. 27]. У свою чергу, «інноваційними» деякі автори називають такі технології, які спроможні вивести систему освіти на новий рівень і задовольнити потреби суспільства в новій генерації фахівців-професіоналів [4, 50].

На думку О. Шапран, інноваційна педагогічна технологія поєднує в собі науково-обґрунтовану систему дій, операцій та процедур, які забезпечують цілеспрямоване й поопераційне впровадження різних видів педагогічних нововведень, що викликають позитивні зміни в традиційному педагогічному процесі, модернізують і трансформують його [5]. Таким чином, під поняттям «інноваційні педагогічні технології» розуміють якісно нову сукупність форм, методів і засобів навчання, виховання й управління, яка приносить суттєві зміни у результат педагогічного процесу.

Серед причин, чому останнім часом як викладачі, так і студенти надають перевагу інноваційним технологіям, найчастіше зазначають такі, як:

- можливість одержати глибші і якісніші знання;
- цікава форма організації та проведення навчання;
- реалізація індивідуального, диференційованого підходу у навчанні;
- хороший педагогічний клімат у колективі, атмосфера комфортності для студентів і викладачів;
- викладачі ефективніше організовують навчально-виховний процес [6].

Сучасний інноваційний підхід щодо формування та розвитку кваліфікаційного рівня майбутніх фахівців не є підсумковим переліком нормативних знань, умінь, навичок та якостей особистості. Він втілює модель інтегральної особистісної освіти, що регулюється через системоутворюючі якості. У цьому випадку логіка освітнього процесу передбачає рух від цілісних інтегративних характеристик фахівця до конкретних засобів діяльності, знань, умінь та навичок – з урахуванням принципу індивідуального підходу в рамках суб'єкт-суб'єктної моделі навчання. Ураховуючи, що зміст навчання повинен формуватися на компетентнісній основі, при його розробленні необхідно враховувати специфіку та перспективи професійної діяльності, тобто він повинен мати інтегративно-цілісний характер і визначати характер професійної підготовки.

У сучасному світі формується характерна тенденція до посилення комунікативної спрямованості навчального процесу, його наближення до реального процесу спілкування. Отже, методичним змістом сучасного вивчення юридичних дисциплін має бути комунікативність. Для досягнення комунікативної компетенції – комунікативних умінь, сформованих на основі юридичних знань, навичок і вмій, – викладач повинен використовувати новітні методи навчання, що поєднують комунікативні та пізнавальні цілі. Тому саме інноваційні методи навчання, що ґрунтуються на гуманістичному підході, спрямовані на розвиток і самовдосконалення особистості, на розкриття її резервних можливостей та творчого потенціалу, створюють передумови для ефективного поліпшення навчального процесу у ВНЗ.

Окреме місце у пошуку нових моделей викладання юридичних дисциплін має займати пошук моделей, прийнятних для іноземних студен-

тів, зокрема, представників Туркменістану та Азербайджану, які навчаються на юридичному факультеті Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Однією з навчальних дисциплін, що викладається на кафедрі конституційного, муніципального і міжнародного права юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, є конституційне (державне) право зарубіжних країн. Ця дисципліна дуже важлива для формування професійної компетентності майбутнього юриста, оскільки вона відноситься до порівняльних юридичних дисциплін та сприяє підвищенню загального рівня правової культури студентів – майбутніх юристів. Дослідження позитивних і негативних рис, які є властивими конституційно-правовим і політичним інститутам різних країн, аналіз зарубіжної конституційної теорії та досвіду сприяє кращому розумінню існуючих у рідних країнах студентів-іноземців конституційно-правових інститутів і проблем, пов'язаних з їхнім функціонуванням, а також удосконаленню національного законодавства. Цим обумовлюється необхідність викладання цієї юридичної дисципліни сучасним студентам-юристам.

На нашу думку, однією з найбільш ефективних технологій навчання для іноземних студентів є інтерактивна. Саме ця технологія дає змогу вирішити комунікативно-пізнавальні задачі, які постають як перед викладачем, так і перед студентом.

Взагалі, поняття «інтерактивне навчання» можна визначити як: а) взаємодію викладача і студента у процесі спілкування; б) навчання з метою вирішення пізнавальних і комунікативних завдань [7, с. 289]. Інтерактивна діяльність спрямована на взаєморозуміння, взаємодію, вирішення проблем, важливих для кожного з учасників навчального процесу.

У системі інтерактивного навчання доцільно впроваджувати в навчальний процес наступні принципи методики співробітництва.

По-перше, це позитивна взаємозалежність. Зміст цього принципу полягає в тому, що група досягає успіху за умови високого рівня виконання завдань кожним студентом. Реалізація цього принципу на практиці, при викладанні вищезазначеної юридичної дисципліни у студентів-іноземців, має значно більше психолого-педагогічних проблем, на відміну від українських студентів. Це обумовлено тим, що досліджувані групи студентів вирізняються з-поміж інших своєю особливою структурою. По-перше, у групах представлені громадяни різних держав – Туркменістану та Азербайджану. Тому досить часто між студентами немає єдності, відчуття спільної команди. У досить великих за кількістю студентів групах (50–60 студентів) формуються невеликі групки (5–7 студентів), які спілкуються тільки у рамках цієї спільноти та досить важко йдуть на контакт з іншими групами. По-друге, єдності групи зовсім не сприяє різний рівень знання російської мови (навчальні дисципліни викладаються іноземним студентам

російською мовою – прим. авт.). Більшість зі студентів вільно спілкуються російською мовою, але є певна кількість студентів (10–15 відсотків), які знають і розуміють її дуже погано. По-третє, не є однорідним і вік студентів-іноземців, що викликає непорозуміння між окремими студентами, оскільки старші зверхньо ставляться до молодших, негативно, з недовірою ставляться до їхніх успіхів у навчанні.

Однак, на подолання вищезазначених проблем і спрямований принцип позитивної взаємозалежності. Під час лекційного заняття викладачем досліджується єдина тема (проблема), вирішуючи яку лектор намагається знайти можливості об'єднати роз'єднані групи в одну команду, знайти щось спільне між ними. Наприклад, під час розгляду теми «Форми державного устрою» лектор досліджує поняття та ознаки унітарної форми державного устрою і називає держави, яким властива така форма, – Великобританія, Франція, Іспанія, Україна. «А хто знає, яка форма державного устрою властива для ваших рідних країн?» – запитує лектор. Під час відповідей з'ясовується, що й для Азербайджану, і Туркменістану властива теж унітарна форма державного устрою. І таких спільних рис між цими двома державами можна знайти дуже багато.

Під час семінарського заняття група працює над єдиною проблемою, і кожен, хто не може відповісти на запитання, має шанс отримати допомогу від іншого студента, який вільніше спілкується російською мовою, або обізнаніший у досліджуваному питанні, або вже має певний практичний досвід.

По-друге, це індивідуальна відповідальність. Зміст цього принципу полягає в тому, що, працюючи в групі, кожний студент виконує своє завдання, відмінне від інших. Дуже ефективно застосовується цей принцип при проведенні форм контролю знань студентів: написанні модульних робіт, залікової, екзаменаційної роботи тощо. Наприклад, на контрольній роботі кожний студент отримує свій варіант завдання, який є індивідуальним та несхожим на завдання інших студентів, однак близький за темою дослідження. Наприклад, при вивченні теми «Поняття та види виборчих систем» один студент пише роботу на тему: «Поняття та особливості мажоритарної виборчої системи», інший – «Поняття та особливості пропорційної виборчої системи» тощо. Кожен студент при цьому розуміє, що його завдання є частиною загальної теми та є індивідуальним та неповторним. При написанні залікової роботи – теми, з яких складаються тестові завдання, є єдиними для всіх, але кожний студент отримує індивідуальне тестове завдання.

По-третє, однакова участь. Зміст цього принципу полягає в тому, що кожному студенту надається однаковий за обсягом час для вирішення завдання. Наприклад, пара – для написання залікової роботи; півпари – для написання модульної роботи; місяць – для написання реферату тощо.

По-четверте, одночасна взаємодія. Зміст цього принципу полягає в тому, що до роботи залучаються всі студенти групи. Присутні на семінарському занятті студенти-іноземці залучаються до роботи як всією аудиторією, так і окремими групами. Наприклад, на семінарському занятті з теми «Правовий статус людини і громадянина в зарубіжних країнах» викладач ставить запитання, звертаючись до групи: «Хто зможе дати визначення таких термінів: «громадянство», «філіація», «натуралізація», «оптація», «трансферт» тощо?». Бажаючий відповідає на поставлені запитання, за необхідності всі інші студенти його доповнюють. При роботі окремими групами кожна з груп отримує окреме міні-завдання, яке вона має вирішити. Наприклад, кожній з груп дається подібне завдання: «Помер монарх Іспанії. Є його брат, старша донька і молодший син. Хто успадковує престол? Чи зміниться ситуація, якщо в завданні йтиметься про монарха Данії?». Необхідно вирішити завдання та дати обґрунтовану відповідь.

У процесі застосування вищезазначених принципів інтерактивного навчання студенти навчаються:

а) вирішувати складні завдання на основі аналізу обставин і відповідної інформації. У курсі викладання конституційного (державного) права зарубіжних країн студенти навчаються розуміти та співставляти певні поняття на прикладі юридичної практики їхніх рідних країн та інших держав Європи, Америки, Азії. Зокрема, при вивченні теми «Форма державного правління» студенти мають розповісти про форму державного правління як властиву їхній рідній країні, порівняти її з формами державного правління інших країн, наприклад, США, Франції, ФРН, Російської Федерації, виявити спільні та відмінні риси;

б) висловлювати альтернативні думки. Оскільки при викладанні цієї дисципліни студентами досліджуються питання, що пов'язані з їхніми політичними поглядами, які відрізняються від поглядів наших студентів, то іноземним студентам надається можливість дискутувати та висловлювати власні альтернативні думки, зокрема, з таких питань: переваги монархічної чи республіканської форми правління, унітарної чи федеративної форми державного устрою, однопалатного чи двопалатного парламенту; правовий статус глави держави; компетенції органів місцевого самоврядування тощо;

в) приймати виважені рішення, спілкуватися з різними людьми, брати участь у дискусіях. Наприклад, дискусії як між собою, так і з викладачем можуть проходити з наступних питань: «Яку з форм державного правління ви вважаєте найбільш вдалою?», «Який з видів виборчих систем ви вважаєте найбільш ефективним для впровадження на виборах до парламенту у вашій країні?», «Яка модель органів місцевого самоврядування відповідає сучасній демократичній державі?» тощо. Відповідаючи на такі дискусійні запитання, студенти-іноземці вчать не боятися авторитетів та вміти відстояти власний погляд.

Крім того, у навчанні студентів-іноземців використовуються:

- творчі завдання вербального та практичного характеру. Такі завдання спрямовують студентів на підготовку невеличких фрагментів викладу матеріалу. Під час такої тренувальної роботи поступово формуються професійні навички майбутнього фахівця-юриста, зростає інтерес до роботи, розкриваються якості студента. Це можуть бути схеми, таблиці, графіки. Наприклад, вивчаючи особливу частину навчальної дисципліни «Державне право зарубіжних країн», у якій досліджуються основи конституційного права розвинутих зарубіжних країн, студенти-іноземці складають таблицю, в якій порівнюються основні інститути конституційного права зарубіжних країн (парламент, глава держави, уряд тощо);

- ділові ігри. У процесі їхнього проведення створюються ситуації практичної діяльності студента, які повністю імітують професійну працю. Наприклад, це можуть бути проблемні ситуації, що виникають у виборчому чи референдумному процесі, діяльності певного органу державної влади тощо;

- навчальні дискусії. Наприклад, «круглий стіл» – бесіда, в якій бере участь невелика кількість студентів, відбувається обмін думками – як між ними, так з аудиторією; «засідання експертної групи», на якому спочатку обговорюється намічена проблема, а потім учасниками висловлюються власні пропозиції; «симпозіуми» – обговорення, у процесі якого учасники виступають з повідомленнями, що представляють їхні погляди, після чого відповідають на запитання, побудовані на основі попередніх виступів. Ця форма навчання надає можливість ознайомитися з іншими поглядами, формувати вміння відстоювати власну позицію, вчитися вислуховувати інших, прогнозувати наслідки індивідуальних позицій і рішень, що дуже важливо саме для професії юриста.

- ситуаційні завдання;
- тестування.

Слід зазначити, що вищезгадані форми інтерактивного навчання ефективні в тому випадку, якщо поставлена проблема попередньо обговорювалася на заняттях і студенти мають певний досвід та думки, набуті раніше у процесі навчання. Викладач також має враховувати той факт, що теми для обговорення не повинні мати обмежений характер [7, с. 290].

Таким чином, з-поміж запропонованої сьогодні великої кількості інноваційних технологій багато викладачів віддають перевагу інтерактивному навчанню, яке найбільш повно забезпечує комфортні, безконфліктні умови розвитку студентів, всебічно реалізує їхній природний потенціал, виховує особистість, здатну до самоосвіти, саморозвитку, самовдосконалення, яка вміє використовувати отримані знання, критично мислити, прагне реалізувати себе. Серед переваг інтерактивного навчання для студентів-іноземців слід виділити наступні: встановлення дружньої атмосфери і взаємозв'язків

між викладачем та студентами; студенти мають змогу бути більш незалежними і впевненими в собі; викладач заохочує студентів до співробітництва; студенти отримують можливість подолати страх перед мовним бар'єром; кожен студент залучений до роботи та має певне завдання; слабкі студенти можуть отримати допомогу від більш сильних; студенти використовують свої знання і досвід, набуті раніше.

Впровадження інноваційних педагогічних технологій у викладання юридичних дисциплін іноземним студентам взагалі, а також дисципліни «Конституційне (державне) право зарубіжних країн» зокрема, дає студенту можливість стати співавтором лекції, семінарського заняття тощо. Такий підхід полягає насамперед у підвищенні навчально-виховної ефективності занять, і як наслідок, – у значному зростанні рівня реалізації принципів свідомості, активності та якості набутих знань, умінь і навичок студентами-іноземцями.

Література

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
2. Беспалько . П. Слагаемые педагогической технологии / В. П. Беспалько. – М. : Педагогика, 1989. – 192 с.
3. Кларин М. В. Педагогическая технология в учебном процессе / М. В. Кларин. – М. : Знание, 1989. – 80 с.
4. Кіяшко О. О. Інноваційні педагогічні технології підготовки молодших спеціалістів у вищих навчальних закладах I-II рівнів акредитації : дис. канд. пед. наук : 13.00.04 / О. О. Кіяшко. – Луганськ, 2001. – 262 с.
5. Надибська О. Я. Інноваційні методики викладання соціально-філософських дисциплін у ВНЗ юридичного профілю в контексті цінносних пріоритетів / О. Я. Надибська // Південноукраїнський правничий часопис. – 2009. – № 1. – С. 289–291.
6. Шапран О. Інноваційні технології в педагогіці та психології : їх сутність та різновиди / О. Шапран // [Електронний ресурс] – Режим доступу : // http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vird/2010_12/25.pdf.
7. Бірюкова Н. В. Інноваційні технології у професійному навчанні і вихованні молоді / Н. В. Бірюкова // [Електронний ресурс] – Режим доступу : // <http://www.vspu.edu.ua/science/work.php?art=5>.